

KARADAĞ'DA OSMANLI HÂKİMİYETİNİN ZAYIFLAMASI (17. ve 18. YÜZYILLAR)

Vahit Cemil URHAN*

ÖZET

Osmanlı Devleti, Crnojeviç hanedanlığına son vererek 1479 yılında hâkimiyeti altına aldığı Karadağ'da özerk bir yönetim kurdu ve ülke, 1516 yılından itibaren seçim ile göreve gelen vladika adlı Ortodoks din adamları tarafından yönetilmeye başlandı. Bu durum, 1697 yılında I. Danilo Petroviç'in vladika seçilmesine kadar devam etti. I. Danilo Petroviç, kendisinden sonra vladikalığı akrabalarına bırakarak hanedanlık kurdu ve böylece 1918 yılına kadar Karadağ'ı yönetecek olan Petroviç ailesinin iktidar dönemi başlamış oldu. Petroviç ailesine mensup vladikalar, Osmanlı Devleti'nin hâkimiyetinden kurtulmak için mücadele etmeye başladılar.

Anahtar Kelimeler: Karadağ, Osmanlı Devleti, Balkanlar, Vladika.

WEAKENING OF THE OTTOMAN RULE IN MONTENEGRO (17th and 18th CENTURIES)

ABSTRACT

Ottoman State abolished Crnojeviç Dynasty and founded an autonomous regime in Montenegro which it domineered in 1479. As of 1516, Orthodox men of religion called vladika who were appointed by election, started to govern Montenegro. This situation continued until I. Danilo Petrovic was chosen as vladika in 1697. I. Danilo Petroviç left the reign to his relatives and established a dynasty thereby starting the rulership of Petrovic Family who governed Montenegro until 1918. Vladikas who were the members of Petroviç Family started struggling in order to free themselves from Ottoman rule.

Keywords: Montenegro, Ottoman Empire, Balkans, Vladika.

* Dr., Trakya Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Bölümü, Edirne, E-mektup: vahit.urhan@hotmail.com.

Giriş

Karadağ, Balkan Yarımadası'nın batısında yer almaktadır. Kuzeyinde ve kuzeybatısında Bosna-Hersek, kuzeydoğusunda Sırbistan, doğusunda Kosova, güneyinde Arnavutluk ve batısında Hırvatistan ve Adriyatik Denizi yer almaktadır. Karadağ coğrafyasının büyük bölümünde ılıman Akdeniz iklimi hâkim olup, ülkenin kuzeyinde karasal iklim görülmektedir. Karadağ topraklarının önemli bir kısmını yüksek dağlar, derin vadiler ve nehir kanyonları oluşturmaktadır. Ovalar, güneyde sahile yakın yerlerde yer almaktadır.¹

Karadağ'ın coğrafi sınırları, tarih boyunca değişiklik göstermiştir. İlk zamanlarda Zeta bölgesinin küçük bir parçası olarak Lovcen Dağı'nın alt kısmındaki dağlık bölgeyi kapsayan topraklar, Karadağ olarak adlandırılmaktaydı. Sonradan Zeta bölgesi, Karadağ olarak adlandırılmaya başlandı.² 17. yüzyılın başlarında Kotor (Cattaro)'dan doğuda Podgorica'ya doğru ve güneydoğudaki İşkodra Gölü'nün kuzeybatı ucuna doğru uzanan hattın oluşturduğu üçgen şeklindeki alan, Karadağ coğrafyası olarak kabul edilmeye başlandı. Karadağ adı ile ifade edilen coğrafi bölgenin sınırları, 19. yüzyılda daha da genişledi. Artık İşkodra Gölü kıyılarının batı yakası ve Boyana Nehri'nin ağzı ile Kotor kıyıları arasında kalan Ülgün (Ulcinj, Dulcigno) ve Bar (Antivari) limanlarını kapsayan sahile de Karadağ denilmeye başlandı.³

Karadağ'da yaşadığı bilinen ilk topluluk, İllirya kabileleridir.⁴ Eskiçağ'da Karadağ'ın iç kesimlerinde yaşayan İlliryalıların yanında sahil bölgesinde de Yunan kolonileri vardı.⁵ Karadağ, M.Ö. 168'de Roma İmparatorluğu'nun hâkimiyetine girdi.⁶ Roma döneminde sahildeki Yunan kolonilerinin yerine Latinler yerleşti ve Hıristiyanlık Karadağ'da yayılmaya başladı.⁷ Roma İmparatorluğu'nun Kavimler Göçü neticesinde ikiye ayrılmasından sonra bölgeyi 5. yüzyılda Gotlar, 6. yüzyılda da Avarlar istila

¹ T.C. Podgorica Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği, *Karadağ'ın Genel Ekonomik Durumu ve Türkiye İle Ekonomik-Ticari İlişkileri 2010-2011 Yılı*, Haziran 2011, s. 18.

² Osman Karatay, "Ortaçağ'da Karadağ Tarihi", *Balkanlar El Kitabı*, Cilt 1, Tarih, KaraM&Vadi Yayınları, Ankara 2006, s. 149-150.

³ Besim Darkot, "Karadağ", *İslam Ansiklopedisi*, Cilt VI, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1967, s. 221-222.

⁴ Aynı yerde, s. 222.

⁵ Karatay, *a.g.m.*, s. 140.

⁶ Darkot, *a.g.md.*, s. 221-222.

⁷ Karatay, *a.g.m.*, s. 141.

etti⁸ ve Kotor, Budva, Bar ve Ülgün gibi sahil bölgeleri, Bizans İmparatorluğu'nun kontrolüne girdi.⁹ Bizans İmparatorluğu döneminde Karadağ'ın etnik yapısının değişmesine yol açan gelişmeler yaşandı. Hunların Orta Avrupa'dan çekilmesinden sonra Balkanlara yönelik olarak ortaya çıkan Slav göçünden Karadağ da etkilendi. Slavlar, 602 yılından itibaren Karadağ'ın iç kesimlerine yerleşmeye başladılar. Balkanlar'a Slav göçlerinin başladığı bu dönemde, Karadağ ve çevresindeki Bizans hâkimiyeti zayıfladı.¹⁰ Bizans hâkimiyetinin zayıflamasından sonra Sırlar, 12. yüzyılda Karadağ'da hâkimiyet kurdular. Sırp Kralı Stefan Duşan'ın 1355 yılında ölmesinden sonra Sırbistan parçalandı ve Karadağ'ın kontrolü, daha önce bölgeyi yönetmiş olan Ulah asıllı Balşa'nın oğullarının kontrolüne girdi. Balşa'nın oğulları, Karadağ'da bir prenslik kurdular.¹¹ Balşa Prensiği'nin Karadağ'daki hâkimiyeti, II. Balşa döneminde zayıfladı.¹² Bu dönemde ilk defa Osmanlı Devleti ile Balşa Prensiği karşı karşıya geldi. II. Balşa, Arnavutluk ve Makedonya'yı ele geçirmek için uğraşan Hayrettin Paşa'yı durdurmak amacıyla 1385 yılında Avlonya'nın kuzeyinde Berat'ta Osmanlı kuvvetlerinin karşısına çıktı. II. Balşa, yaşanan muharebede mağlup oldu ve öldürüldü.¹³ II. Balşa'nın ölümünden sonra prensliğin başına 1385 yılında Strasimir'in oğlu II. Georges geçti.¹⁴ II Georges (Curac), Osmanlı vasallığını kabul etti.¹⁵

Osmanlı Devleti'nin Balşa Prensiği ile ikinci savaşı, I. Bayezid döneminde yaşandı. I. Bayezid, 1394 yılında düzenlediği sefer ile Balşa Prensiği'ni geçici olarak hâkimiyeti altına aldı. II. Georges, bu sefer sırasında Osmanlı kuvvetlerine esir düştü ve esaretten kurtulmak için İşkodra'yı, Drivast'ı ve Boyana Nehri'ndeki Sveti Sirc'i Osmanlı Devleti'ne verdi. Osmanlı Devleti, kısa bir süre sonra bu şehirleri kendisine geri iade etti.¹⁶ II. Georges'un ölümünden sonra prensliğin başına 1403 yılında oğlu

⁸ Uğur Özcan, *II. Abdülhamid Dönemi Osmanlı-Karadağ Siyasi İlişkileri*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2012, s. 3.

⁹ Darkot, *a.g.md.*, s. 223.

¹⁰ Karatay, *a.g.m.*, s. 141.

¹¹ Darkot, *a.g.md.*, s. 223-224.

¹² Karatay, *a.g.m.*, s. 146.

¹³ Adnan Pepiç, "Podgorica'nın Kısa Bir Tarihçesi", *Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*, Sayı 18, Ekim 2005, s. 276-277.

¹⁴ Yılmaz Öztuna, *Devletler ve Hânedanlar, Avrupa Devletleri*, C. IV, Genişletilmiş 2. Baskı, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1996, s. 59.

¹⁵ Pepiç, *a.g.m.*, s. 277.

¹⁶ Aynı yerde, s. 278.

III. Balşa geçti.¹⁷ III. Balşa, Venedikliler ile giriştiği 1419 yılındaki savaşta, yardım istemek için Belgrad'a gittikten sonra bir daha geri dönmedi ve 1421 yılında ölmeden kısa bir süre önce ülkesini Sırp Prensi Stefan Lazareviç'e bıraktı. Böylece Karadağ, ikinci defa Sırp'ların yönetimine girmiş oldu.¹⁸

Karadağ'da ikinci Sırp hâkimiyetinin başlamasından sonra bölgenin nüfuzlu ailelerinden Crnojeviçlerin çıkarttığı sorunlar, Sırp yönetimini zorlamaya başladı.¹⁹ Stephan Crnojeviç, 1427 yılında zayıf Sırp yönetimine karşı ayaklanarak Karadağ Prenslığı'ni kurdu, Zabljak'ı başkent yaptı ve Yukarı Zeta'daki dağlara yerleşti.²⁰ Ancak kısa bir süre sonra Venedikliler, Bar ve Budva'yı alarak Stefan Crnojeviç'i kendisine bağladılar²¹ ve Stefan Crnojeviç, Osmanlı Devleti'ne karşı Venedikliler ile ittifak yaptı.²²

1. Karadağ'ın Osmanlı Hâkimiyetine Girişi

15. yüzyılda Balkanların büyük bir kısmını hâkimiyeti altına alan Osmanlı Devleti, Karadağ topraklarını Fatih Sultan Mehmed döneminde fethetmeye başladı. 1456 yılında Medun'un ele geçirilmesi ile Osmanlı kuvvetlerinin Zeta bölgesine akın düzenlemesi kolaylaştı.²³ Nikşik (Niksiç), 1465'de Osmanlı kuvvetlerinin eline geçti.²⁴ Osmanlı kuvvetleri ile mücadele eden Stefan Crnojeviç, 1465 yılında öldü. Yerine Zeta Beyi (Gospodar Zetski) ünvanını taşıyan oğlu Ivan Crnojeviç, iktidara geldi.²⁵ Kara Ivan olarak da tanınan Ivan Crnojeviç, babası gibi Venedik hâkimiyetini tanıdı.²⁶

Crnojeviçlerin Venedikliler ile ittifakı devam ederken 1459 yılında Sırbistan'ı ve 1464 yılında Bosna'yı ele geçiren Osmanlı Devleti, 1466

¹⁷ Öztuna, *a.g.e.*, s. 59.

¹⁸ Karatay, *a.g.m.*, s. 147.

¹⁹ Darkot, *a.g.md.*, s. 223-224.

²⁰ Donald Edgar Pitcher, *Osmanlı İmparatorluğu'nun Tarihsel Coğrafyası*, (çev.) Bahar Tırnakçı, 1. Baskı, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 1999, s. 136.

²¹ Darkot, *a.g.md.*, s. 224.

²² İ. Halil Sedes, *1875-1878 Osmanlı Ordusu Seferleri, 1876-1877 Osmanlı-Karadağ Seferi*, Askeri Matbaa, İstanbul 1936, s. 5.

²³ Pepiç, *a.g.m.*, s. 278.

²⁴ Aleksandre Popovic, *Balkanlar'da İslâm*, (çev.) Komisyon, İnsan Yayınları, İstanbul 1995, s. 185.

²⁵ Darkot, *a.g.md.*, s. 224.

²⁶ Pitcher, *a.g.e.*, s. 136.

KARADAĞ'DA OSMANLI HÂKİMİYETİNİN ZAYIFLAMASI (17. ve 18. YÜZYILLAR)

yılında da Hersek'i ele geçirerek Karadağ coğrafyasının kuzeyini ve doğusunu kuşattı ve Karadağ'a hâkim olan Venedik ile komşu oldu.²⁷ Osmanlı kuvvetleri, Venedik ile komşu olduktan sonra 1466 yılından itibaren Podgorica'da kalmaya başladılar ve 1474 yılında Podgorica Kalesi'ni onarmaya başladılar. Osmanlı kuvvetleri, Podgorica Kalesi'nin yapılmasından sonra 1476 yılında Bjelo Pavloviç'in büyük bir kısmını ve 1477 yılında Aşağı Moraça, Yukarı Moraça ve Rovci'yi ele geçirdiler. Ivan Crnojeviç, 1478 yılının başında Osmanlı kuvvetlerinden büyük bir darbe yedi ve 1478 yılı baharında Ivan Crnojeviç'in yönetim merkezi durumunda olan Zabljak ve İşkodra, Osmanlı kuvvetlerinin eline geçti.²⁸ Osmanlı Devleti, İşkodra Kalesi'nin alınması sırasında Ivan Crnojeviç'in Venediklilere yardım etmesi sebebi ile Zabljak'ı tahrip etti.²⁹ Ivan Crnojeviç, Osmanlı saldırısı karşısında Zabljak'daki tahtını bırakarak yardım almak için İtalya'ya gitti.³⁰ Böylece Karadağ, 1479 yılında Osmanlı hâkimiyetine girdi.³¹

Ivan Crnojeviç, Karadağ'ı terk ettikten sonra mücadeleyi bırakmadı. Fatih Sultan Mehmed'in 1481 yılında ölmesinden sonra tekrar Karadağ'a geldi ve Osmanlı Devleti ile mücadele etmeye çalıştı. Ancak başarılı olamadı.³² Sultan II. Bayezid ile Ivan Crnojeviç arasında 1482 yılında yapılan bir anlaşma ile Sultan II. Bayezid, Ivan Crnojeviç'i Karadağ hâkimi olarak tanıdı. Ivan Crnojeviç de Osmanlı Devleti'ne haraç vermeyi kabul etti.³³

Ivan Crnojeviç öldükten sonra yerine önce oğlu IV. Georges sonra da 1496 yılında II. Stephan (II. Étienne) geçti. II. Stephan'dan sonra iktidara

²⁷ Enver Ziya Karal, *Osmanlı Tarihi*, Cilt VI, 4. Baskı, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1988, s. 70.

²⁸ Pepiç, *a.g.m.*, s. 279-280.

²⁹ Mehmed Subhi, *Karadağ ve Ordusu, Karadağ'ın Ahvâl-i Târihiyye ve Coğrafîyyesiyle Kuvve-i Askeriyyesinden Bâhisdir*, 1. Baskı, Kitâbhâne-i İslâm ve Askerî-Tüccârzâde İbrâhim Hilmî, Kostantiniyye 1317, s. 11.

³⁰ Bajro Agović, *Islamska Zajednica u Crnoj Gori, Istorijski razvoj i organizacija*, Mešihat Islamske zajednice u Republici Crnoj Gori, Podgorica 2007, s. 177.

³¹ Darkot, *a.g.md.*, s. 224.

³² Aynı yerde.

³³ Karatay, *a.g.m.*, s. 149.

gelen II. Ivan, 1516 yılına kadar Karadağ'ın başında kaldı.³⁴ 1516 yılından sonra Crnojeviç hanedanının iktidarı sona erdi.³⁵

Crnojeviç hanedanının iktidarının sona ermesinden sonra Karadağ'ın siyasî hayatında yeni bir dönemin başlamasına yol açacak gelişmeler yaşandı. Kabilelere dayalı bir toplumsal yapıya sahip olan Karadağlılar, Crnojeviç hanedanının hâkimiyetini yitirmesi üzerine kendi geleceklerine karar vermek için harekete geçtiler ve bir konsey ile bir meclis topladılar. Gerçekleştirilen müzakerelerden sonra kabileler üstü tek bir yönetimin belirlenmesine karar verdiler. Kabilelerin hâkimiyetinin ortadan kalkmamasına da dikkat edilerek yeni yönetim, vladika adı verilen Ortodoks metropolitlere bırakıldı. Prens-Piskopos (Prince-Bishop) olarak da adlandırılan bu vladikalar, seçimle iş başına geleceklerdi ve halkın menfaatleri doğrultusunda hareket edip, halka egemenliklerini zorla kabul ettirmeyeceklerdi.³⁶ Osmanlı yönetimi ile mücadele etmek gibi bir misyonları da yoktu. Daha ziyade dinsel yetkilerini kullanarak kabileler arasındaki sorunları çözmeye çalışacaklardı.³⁷ Vladikaların seçimi, kabile reislerinin katılımı ile toplanan meclis tarafından gerçekleştirilecekti ve farklı ailelerden seçileceklerdi.³⁸ Yeni sistemde ilk olarak Babylyas vladika seçilerek Karadağ'ın başına geçti³⁹ ve böylece Karadağ'da prenslik yönetiminin ilan edildiği 1852 yılına kadar devam edecek olan teokratik bir yönetim sistemi başladı.

Karadağ, Osmanlı hâkimiyetine girdikten sonra zaman zaman müstakil bir sancak olarak yönetildi zaman zaman da İşkodra sancağına bağlandı. Osmanlı Devleti, elverişsiz bir coğrafi yapıya sahip olan ve tarım gelirleri yetersiz olan Karadağ'da vladikaların yönetime hâkim olmasını engellemedi ve vergilerini ödemek şartıyla Karadağlıları iç işlerinde serbest

³⁴ P. Coquelle, *Histoire du Monténégro et de la Bosnie depuis les Origines*, Éditeur Ernest Leroux, Paris 1895, s. 57 ve 65.

³⁵ Mehmed Suphî, *a.g.e.*, s. 12.

³⁶ Zorka Milich, *A Stranger's Supper: An Oral History of Centenarian Women in Montenegro*, Twayne Publishers, New York 1995, s. 4-5.

³⁷ Ali Gökçen Özdem, *Karadağ'ın Osmanlı Egemenliğine Karşı Mücadelesi (1830-1878)*, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Danışman: Prof. Dr. İbrahim Yılmazçelik, Elazığ 2012, s. 39.

³⁸ Elizabeth Roberts, *Realm of the Black Mountain, A History of Montenegro*, First Edition, Cornell University Press, New York 2007, s. 116.

³⁹ Coquelle, *a.g.e.*, s. 171. Şemseddin Sami, Yorgi Crnojeviç'in 1516 yılında istifa ederek yönetimi metropolite bıraktığı bilgisini vermektedir. Şemseddin Sami, *Kamûs-ül-a'lâm*, Cilt V, Mihran Matbaası, İstanbul 1314, s. 3638.

bıraktı.⁴⁰ Karadağ'ın dış ilişkilerinde bağımsız bir devlet gibi hareket etmesine de göz yumdu.⁴¹ Vladikaların ülkedeki etkinliği, 17. yüzyılda da artmaya devam etti.⁴²

2. Karadağ'da Osmanlı Hâkimiyetinin Zayıflaması

2.1. İsyanların Başlaması

Balkan toplulukları arasında millî bilinç, Osmanlı Devleti'nin Balkanlar'da ilk hâkimiyet kurmaya başladığı dönemlerde mevcuttu.⁴³ Osmanlı Devleti, Fatih Sultan Mehmed döneminde dinî inançları esas alarak bir millet sistemi tesis etti. Bu sistem, Balkan Ortodokslarının etnik kimliklerini geri plana itmekle birlikte 400 yıl boyunca dinsel kimlik bünyesinde etnik siyasal kimliklerinin gelişmesine izin verdi.⁴⁴ Osmanlı Devleti'nin kurduğu millet sisteminin Balkan toplulukları arasında milliyetçilik düşüncesinin gelişmesine uygun bir zemin hazırlamasının yanında, Balkan Yarımadası'nın dışında yaşanan gelişmeler de Balkan toplulukları arasında millî duyguların güçlenmesine katkıda bulundu. Balkanlar'da milliyetçilik düşüncesinin ortaya çıkışında etkili olan ilk önemli dış gelişme, Avrupa'da 15. yüzyılda ortaya çıkan Rönesans hareketidir. Balkanlar'da milliyetçilik düşüncesinin ilk izleri de 16. yüzyılda İtalya'da Rönesans'ın etkili olduğu yerler ile yakın ilişkisi olan ve 1433'de Osmanlı idaresine girmiş olan Dubrovnik'te görüldü.⁴⁵ Rönesans hareketi ile ortaya çıkan yeni fikirler, Slav ve Rum aydınları arasında millî düşüncelerin oluşmaya başlamasına yol açtı. 1789 Fransız İhtilâli'nden önce ortaya çıkan bu milliyetçi düşünceler, Balkan topluluklarının Ortaçağ'da kurdukları devletler ve sahip oldukları kültürlerden ilham aldı.⁴⁶

⁴⁰ Osman Karatay, "Osmanlı Hâkimiyetinde Karadağ", *Balkanlar El Kitabı*, Cilt 1, Tarih, KaraM&Vadi Yayınları, Ankara 2006, s. 361.

⁴¹ Zafer Gölen, "1862 Karadağ Askerî Harekâtı ve Sonuçları", *Belleten*, Cilt. LXXV, Sayı 273, Ağustos 2011, s. 503., Dip not: 2.

⁴² Popovic, *a.g.e.*, s. 193.

⁴³ İlber Ortaylı, *İmparatorluğun En Uzun Yüzyılı*, 38. Baskı, Timaş Yayınları, İstanbul 2014, s. 67.

⁴⁴ Kemal H. Karpat, *Balkanlar'da Osmanlı Mirası ve Milliyetçilik*, (çev.) Recep Boztemur, 2. Baskı, Timaş Yayınları, İstanbul 2012, s. 21-24.

⁴⁵ Yahya Kemal Taştan, "Balkanlar'da Ulusçuluk Hareketleri", *Balkanlar El Kitabı*, Cilt 1, Tarih, KaraM&Vadi Yayınları, Ankara 2006, s. 429.

⁴⁶ Ortaylı, *a.g.e.*, s. 69-70.

Balkan toplulukları arasında milliyetçilik düşüncesinin gelişmesinde, Osmanlı Devleti'nin 1683 yılında yaşadığı Viyana bozgunundan sonra Balkanlar'da otoritesini kaybetmeye başlaması da etkili oldu. Bu durum, bölgede milliyetçi düşüncelerin gelişmesi için uygun bir ortam oluşturdu. Bu gelişmeye, Viyana bozgunundan sonra Rusya ve Avusturya'nın Tuna boylarında ticarî ve kültürel etkilerini arttırmaları da katkı sağladı. Balkan toplulukları, Viyana bozgunundan sonra Osmanlı Devleti'nin mağlup edilebilir bir devlet olduğunu gördüler ve millî örgütlenmelere yönelme konusunda cesaretlendiler.⁴⁷ Balkanlar'da devletin otoritesinin zayıfladığı dönemde milliyetçilik düşüncesinin güçlenmesine, taşradaki otorite boşluğunu ayanların doldurmaya başlaması da katkıda bulundu. Ayanlara duyulan tepki, Hıristiyanlar arasında yayılan milliyetçi duyguların güçlenmesinde etkili oldu.⁴⁸

Balkanlar'daki Slav topluluklarından birisi olan Karadağlılar arasında milliyetçi düşüncelerin ortaya çıkmaya başlaması, diğer Balkan toplulukları ile aynı dönemde gerçekleşti. Osmanlı millet sistemi içinde Ortodoks millete mensup olan Karadağlılar, Sırp millî kimliğinin oluşmasında önemli rol oynayan⁴⁹ İpek Sırp Kilisesi'nin 1557'de tekrar açılmasından sonra diğer Slav toplulukları gibi etnik kimliklerini geliştirdiler⁵⁰ ve bağımsızlık, milliyetçilik gibi düşüncelerini Ortaçağ'da kurdukları Zeta Devleti'ne dayandırdılar.⁵¹ Karadağ'da 16. yüzyıldan itibaren vergi anlaşmazlıkları sebebi ile çıkan isyanlar, 17. yüzyılın ortalarından itibaren Osmanlı Devleti'nin iç ve dış politikada karşılaştığı sıkıntıların da etkisi ile siyasi bir özellik taşımaya başladı ve giderek arttı. Bu gelişmelerin dönüm noktası, yıllarca süren Girit Savaşı oldu. Osmanlı Devleti, Girit'i Venediklilerden almak için 1645 yılında Ada'ya saldırınca, Venedikliler de Karadağlıları Osmanlı Devleti'ne karşı ayaklandırdılar. Osmanlı Devleti'nin Girit Savaşı sırasında yaşanan Karadağ isyanlarını bastırmasından sonra 1683 yılında yaşadığı Viyana bozgunu sonrasında Venedik'in Osmanlı Devleti aleyhine oluşturulan ittifaka katılması ile birlikte Karadağ'da tekrar isyanlar başladı. Venedikliler, Karadağ'daki

⁴⁷ Aynı yerde.

⁴⁸ Karpat, *a.g.e.*, s. 34.

⁴⁹ M. Türker Acaroğlu, *Balkanlar'da Türkçe Yer Adları Kılavuzu*, 1. Baskı, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul 2006, s. 106.

⁵⁰ Karpat, *a.g.e.*, s. 63.

⁵¹ Zafer Gölen, "1852-53 Karadağ Askerî Harekâtı ve Sonuçları", *History Studies, International Journal of History*, Volume 1/1 2009, s. 223.

kabileleri ve haydut çetelerini Osmanlı Devleti'ne karşı kışkırttılar⁵² ve Mora, Adalar, Bosna ile birlikte Karadağ'daki Osmanlı kuvvetlerine de saldırdılar.⁵³

Viyana bozgunu ile birlikte Balkanlar'da Osmanlı topraklarına yönelik olarak başlayan Venedik saldırıları, ilk zamanlar Osmanlı kuvvetleri tarafından geri püskürtülse de sonradan Venedikliler bazı yerlerde sonuç almaya başladılar. Kartaro, Karnaro, Sin kaleleri ve Yeni Hersek (Kastelnova), 1687 yılında Venedik'in eline geçti.⁵⁴ Karadağlılar, 1688 yılında Vladika Visarion'un teşviki ile Kotor ve Budva'da sınır komşusu oldukları Venedik Cumhuriyeti'nin himayesine girdiler. Bu gelişme üzerine İşkodra Valisi Süleyman Paşa, 1692 yılında Çetine'yi tahrip etti.⁵⁵ Venedikliler de 1694 yılında Nikşik ve Nikşik'in kuzeybatısındaki bazı yerleşim yerlerini yağmaladılar. 1696 yılında da Ülgün'e saldırdılar ancak başarısız oldular.⁵⁶

2.2. Petroviç Ailesinin İktidara Gelmesi ve Bağımsızlık Mücadelesi Başlatması

Karadağ'da 17. yüzyılın sonlarında, Karadağ tarihi açısından bir dönüm noktası olarak kabul edilebilecek bir yönetim değişikliği yaşandı. Herako'nun oğlu olan Stefan Herakoviç Njegoş'un oğullarından I. Danilo Petroviç'in 1697 yılında vladika seçilmesi ile Petroviç ailesi, Karadağ'da yönetimi ele geçirdi. Ortodoks olan I. Danilo Petroviç, kendisinden sonra yönetimi akrabalarına bırakarak hanedanlık kurdu. Böylece 1516'dan beri sürdürülen vladikaların seçim ile göreve gelmesi usulü sona erdi. Bu yönetim değişikliği ile birlikte modern Karadağ'ın temeli atıldı. Karadağ'ı yıkılışına kadar bu aile yönetti.⁵⁷ Nyegoş kabilesine mensup olan I. Danilo Petroviç, kendisini Çetine piskoposu ve Sırbistan'ın lideri ilan ederek Osmanlı Devleti'nin kurduğu idarî sistemi değiştirdi. Her kabilenin kendi

⁵² Karatay, "Osmanlı ...", s. 362-363.

⁵³ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, Cilt III, Kısım I, 4. Baskı, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1988, s. 478.

⁵⁴ Aynı yerde.

⁵⁵ Darkot, *a.g.md.*, s. 225.

⁵⁶ Uzunçarşılı, *a.g.e.*, C. III, Kıs. I, s. 574.

⁵⁷ Öztuna, *a.g.e.*, s. 60-62. Karadağ'da 1516 yılından 1697 yılına kadar 11 vladika seçildi. Bu vladikalar şunlardır: Babylas (1516-1520), Germain (1520-1530), Paul (1530-1540), Nicodin (1540-1549), Makarios (1549-1585), Pachomije (1585-1600), I. Roufin (1600-1620), II. Roufin (1620-1650), I. Basile (1650-1680), Vissarion (1680-1692), I. Sava (1692-1697). Coquelle, *a.g.e.*, s. 171-197.

bölgesinde otonom bir hâkimiyetinin bulunduğu ve tüm kabile reislerinin kendisine bağlı olduğu bir sistem kurdu. Vladikalar, bu sistemde de hem dünyevî hem de ruhanî yetkilere sahip oldular.⁵⁸

I. Danilo iktidara geldiğinde 17. yüzyılın sonuna kadar sık sık karışıklıkların yaşandığı Karadağ'daki Osmanlı hâkimiyeti iyice zayıflamıştı. Karadağ, resmî olarak Osmanlı Devleti'ne bağlı olmasına rağmen fiilen böyle bir durum söz konusu değildi. Bu ortamda vladika olan I. Danilo'nun amacı, Karadağ'ı bağımsızlığına kavuşturmaktı. Vladika olduktan sonra görevini, Osmanlı Devleti tarafından atanan İpek'teki patrik yerine Kutsal Roma-Germen İmparatoru I. Leopold'un çağrısı ile 1690 yılında çok sayıda Sırp ailesi ile birlikte Yukarı Raska'dan Macaristan'a göç etmiş olan Karadağlı Patrik III. Arsenije Crnojeviç'e 1700 yılında Macaristan'da Secuj'da takdis ettirdi.⁵⁹

I. Danilo'nun vladika olmasından bir süre sonra Osmanlı-Venedik Savaşı sona ermişti. Ancak bu dönemde Karadağ üzerindeki Osmanlı hâkimiyetini tehdit eden yeni bir güç ortaya çıktı. 1700 yılında İstanbul Antlaşması'nı imzalayarak Osmanlı Devleti ile barış yapan Rus Çarı Petro, 18. yüzyılın başlarında tekrar Osmanlı Devleti ile savaşmayı düşündü ve Karadağlılar ile Rumeli'deki diğer Hıristiyanları Osmanlı Devleti'ne karşı kışkırtma politikası izlemeye başladı.⁶⁰ Rusya'nın Balkanlar'da izlediği yayılma politikasında Karadağ'ın coğrafi konumu sebebi ile ayrı bir önemi vardı. Karadağ'ın dağlık bir coğrafyaya sahip olması ve denizden silah alma imkânına sahip olması, Karadağ'ı zaman içerisinde Balkanlar'daki Rus kışkırtmalarının merkezi haline getirdi.⁶¹ Bu ortamda Karadağ'da 18. yüzyıldan itibaren Karadağlılar ile Boşnaklar arasındaki ideolojik ayrışma arttı. Karadağ'daki Hıristiyanlar, Müslümanlardan yerleşim yerleri açısından da ayrıştı. Müslümanlar; Tsetinye, Podgorica, Zabljak ve Bar gibi kaleli şehirlerin etrafındaki düzlüklerde etkilidiler.⁶² Karadağlılar, 1702 yılının İsa Yortusu Gecesi'nde Müslümanlara yönelik büyük bir katliam

⁵⁸ Gölen, "1852-53...", s. 214.

⁵⁹ Francis Seymour Stevenson, *A History of Montenegro*, Jarrold & Sons, Warwick Lane, E.C., London 1912, s. 137-138.

⁶⁰ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, Cilt IV, Bölüm I, 4. Baskı, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1988, s. 72.

⁶¹ Akdes Nimet Kurat, *Türkiye ve Rusya*, 1. Baskı, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1990, s. 76-77.

⁶² Safet Bancoviç, "Müslümanlar'ın Karadağ'dan 19. Yüzyıldaki Göçü", *Muhacirlerin İzinde -Boşnaklar'ın Trajik Göç Tarihinden Kesitler-*, (der.) Hayri Kolaşinli, 3. Basım, Lotus Yayınevi, Ankara 2004, s. 16.

gerçekleştirdiler ve Karadağ'ın tamamına hâkim oldular.⁶³ Bu olaya, "Karadağ Akşam Duası" adı verildi. 1702 yılından sonra Karadağ'ın yüksek yerlerinde Müslüman kalmadı.⁶⁴ Bu olayın bir mit olduğunu iddia eden Božidar Jezernik, olaydan sonra Karadağ'ın özgür olduğunu ilan etmek isteyen herkesin Çetine'deki kilisede toplandığını belirtmektedir. Jezernik'e göre gerçekliği tartışmalı olan bu olayın, Karadağ'ın bağımsızlık mitolojisinde önemli bir yeri vardır. Bu olay, 1912-1913 Balkan Savaşları'nda bile Karadağlı askerlere örnek bir hareket olarak hararetle anlatılmıştır.⁶⁵ Hersek Valisi, bu saldırıdan sonra intikam için Karadağ'a asker gönderdi.⁶⁶ Karadağlılar ile Osmanlı kuvvetleri, aynı yıl Crmnica nahiyesinin merkezi olan Virpazar kasabasının Besaç adı verilen mevkisinde çarpıştılar.⁶⁷

Karadağ'da Müslümanlara yönelik olarak 1702 yılında gerçekleştirilen saldırıdan sonraki yıllarda da Osmanlı yönetimi ile Karadağlılar arasındaki çatışma devam etti. Vladika I. Danilo, 1706 yılında Çetine'ye bağlı Çuče köyünün Trešnevo adı verilen mevkisinde Osmanlı ordusunu mağlup etti.⁶⁸ 1709 yılında da Çar Petro ile Vladika I. Danilo arasında Osmanlı Devleti'ne karşı bir ittifak yapıldı.⁶⁹ Rus Çarı'nın desteğinden cesaret alan I. Danilo, Bosna ve Hersek bölgelerine ve Karadağ'daki Müslümanlara saldırdı.⁷⁰ Dağda yaşayan Müslümanlar katledildi.⁷¹ İslamı seçmiş ve Türkleşmiş olan Karadağlılara yönelik 1709 yılında gerçekleştirilmiş olan bu katliamdan sonra geleneksel Karadağ

⁶³ Mehmed Suphî, *a.g.e.*, s. 14. Metropolit Danilo Petroviç'in yazdığı Isrtazi Poturica (Türkleşenlerden Arındırma) adlı eser, milliyetçi Karadağlılara, Müslümanları yok etmek için rehber olacaktır. Bancoviç, *a.g.e.*, s. 16.

⁶⁴ Georges Castellan, *Balkanların Tarihi, 14.-20. Yüzyıl*, (çev.) Ayşegül Yaraman-Başbuğu, 2. Baskı, Milliyet Yayınları, İstanbul 1995, s. 315.

⁶⁵ Božidar Jezernik, *Vahşi Avrupa, Batı'da Balkan İmajı*, (ter.) Haşim Koç, (red.) N. Bilge Özel, Birinci Baskı, Küre Yayınları, İstanbul 2006, s. 121-122.

⁶⁶ Mehmed Suphî, *a.g.e.*, s. 14.

⁶⁷ *Karadağ Coğrafyası*, (çev.) Ahmed Tefik, Mahmud Bey Matbaası, Dersaâdet 1329, s. 15. Eserde, I. Danilo'nun Podgorica yakınında bulunan Seriska'daki kilisede Osmanlı kuvvetleri tarafından esir edildiği bilgisi verilmektedir. Aynı yerde, s. 24.

⁶⁸ Aynı yerde, s. 9.

⁶⁹ Bu ittifaktan sonra Rusya'nın Karadağ üzerindeki etkinliği giderek arttı. Rus çarlarının vladikalara para yardımı yapmaları, bölgede Rus nüfuzunun artmasında etkili oldu. Karal, *a.g.e.*, s. 71.

⁷⁰ Uzunçarşılı, *a.g.e.*, C. IV, Böl. I, s. 72.

⁷¹ Tophâneli Kâmil Kapudan, *Karadağ Hakkında Ba'zı Ma'lûmatı Şâmilidir*, Mihran Matbaası, İstanbul 1294, s. 3.

topraklarında Müslüman kalmadı.⁷² Osmanlı Devleti'nin yaşanan gelişmeler karşısında ciddi bir tedbir almaması üzerine isyan, Osmanlı Devleti'nin Rusya'ya karşı gerçekleştirdiği 1711 yılındaki Prut Seferi sırasında ve seferden sonra giderek büyüdü ve devlet için önemli bir sıkıntı haline geldi.⁷³ Rus Çarı I. Petro, Prut Savaşı sırasında Karadağlıları Osmanlı Devleti'ne karşı savaşmaya davet etti. Karadağ'da çıkan isyanı Bosna Valisi Ahmed Paşa bastırdı. Ancak Ahmed Paşa'nın Karadağ'dan ayrılmasından sonra bu defa Venediklilerin tahrikleri ile tekrar isyan başladı. Bosna Valisi Ahmed Paşa'dan kaçarak Venedik'e sığınmış olan I. Danilo, tekrar Karadağ'a döndü. İsyana karşısında nasihatler bir işe yaramayınca, yeni Bosna Valisi Köprülüzade Numan Paşa, 1714 yılında isyanı bastırmakla görevlendirildi. Numan Paşa, Karadağ'a girdikten sonra İşkodra Sancakbeyi ile birleşti⁷⁴ ve Karadağ'ı baştanbaşa tahrip etti. 1704 yılında imar edilmiş olan Çetine, tekrar harap oldu.⁷⁵ Osmanlı Devleti, Venedik'e tekrar kaçan I. Danilo'yu Venediklilerden istedi ancak daha önce kendisine iltica edenleri kabul etmeyeceğine dair söz vermiş olan Venedikliler, I. Danilo'yu teslim etmediler. Bu durum, Osmanlı Devleti'nin 1715 yılında Venedik üzerine düzenleyeceği seferin sebepleri arasında yer aldı.⁷⁶

I. Danilo, 1717 yılında özerklik şartıyla Venedik hâkimiyetini tanıdığını bildirdi. Venedikliler, I. Danilo'nun isteklerini kabul ettiler ve Osmanlı Devleti'ne karşı ortak cephe açıldı.⁷⁷ Karadağ'da kabilelerin isteği ve Venedik'in müdahalesi ile 1717 yılından itibaren vladikanın yanına sivil bir idareci olarak vali (gubernur) atanmaya başladı. Siyasî işlerin sorumluluğu valiye bırakıldı. Valiler, Kotor'da oturmaya ve Venedik'ten maaş almaya başladılar. İlk vali olarak Radonjiç ailesinden Vukodin Vukotiç atandı. Ancak vladikalar, valilik kurumunun tesis edilmesinden sonra da ülkenin başındaki en yetkili idareci olarak konumlarını korudular.⁷⁸

Venedik Cumhuriyeti, 1717 yılında Adriyatik sahilindeki Kotor ve Yeni Hersek (Nova) bölgesine asker çıkararak bölgedeki Karadağlılar ile asi

⁷² Karatay, "Osmanlı ...", s. 363.

⁷³ Uzunçarşılı, *a.g.e.*, C. IV, Böl. I, s. 72.

⁷⁴ Aynı yerde, s. 99-100.

⁷⁵ Darkot, *a.g.md.*, s. 225.

⁷⁶ Uzunçarşılı, *a.g.e.*, C. IV, Böl. I, s. 100-101.

⁷⁷ Karatay, "Osmanlı...", s. 364.

⁷⁸ Abidin Temizer, *Karadağ'ın Sosyal ve Ekonomik Yapısı (1853-1913)*, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Danışman: Yrd. Doç. Dr. Mucize Ünlü, Samsun 2013, s. 24-25.

Arnavutlara silah dağıttı ve Venedik'teki I. Danilo'yu isyan başlatması için Karadağ içlerine gönderdi. Venedikliler, bir yandan söz konusu isyan faaliyetlerini başlatırken diğer yandan da Bar Kalesi'ni kuşattılar. Ancak Kurt Mehmet Paşa karşısında tutunamayarak geri çekildiler. Venedikliler, Bar Kalesi kuşatmasının başarısızlıkla sonuçlanmasından sonra 24 Temmuz 1718'de Ülgün'ü kuşattılar. Ancak yine bir netice elde edemediler.⁷⁹ Karadağlılar da Bar ve Ülgün'ün kendilerine kalabileceğini düşünerek söz konusu kuşatmalara katıldılar.⁸⁰ Karadağ coğrafyasındaki çatışmalar, Osmanlı Devleti'nin Avusturya ve Venedik ile girdiği savaşın bitmesinden sonra sona erdi. Osmanlı Devleti'nin Avusturya ve Venedik ile 21 Temmuz 1718 tarihinde Pasarofça Antlaşması'nı imzalamasından sonra bir süre Karadağ'da çatışma yaşanmadı.⁸¹ Karadağ, Pasarofça Antlaşması sonrasında Venedik'e dayanma siyasetini terk etti ve bundan sonra Rusya'nın kısmen de Avusturya'nın yardımına dayalı olan bir dış politikayı benimsedi.⁸² I. Danilo, 1735 yılında öldü ve yerine yeğeni II. Sava geçti.⁸³

II. Sava, vladika olduktan sonra yönetimde etkili olamadı ve halktan destek görmedi.⁸⁴ Bu dönemde Karadağ'da tekrar karışıklıklar yaşanmaya başladı. Karadağlıların bir kısmı Türkler ile anlaşmak isterken Venedik ile de yakınlaşmaya çalışıldı ve Rusya'ya yardım için murahhas gönderildi.⁸⁵ II. Sava, Rusya'nın yardımına özel önem verdi. Rusya'nın söz verip de göndermediği yardımlar sebebi ile üç defa Rusya'ya gitti.⁸⁶ 1736-1739 Osmanlı-Rus-Avusturya Savaşı'nda Karadağlılar ve asi Arnavutlar arasından Osmanlı Devleti'ne karşı savaşmak için Avusturya ordusuna katılanlar oldu. Söz konusu savaşta Bosna'ya saldıran Avusturyalıları durduran Bosna Valisi Hekimoğlu Âli Paşa, savaş sırasında Karadağlıların çıkardıkları isyanı da kontrol altına aldı.⁸⁷

II. Sava, Karadağ'ın başına geçtikten bir süre sonra iktidarını Metropolit Vasilije'ye kaptırdı. Vasilije'nin ölümünden sonra 1766 yılında ikinci defa vladika oldu.⁸⁸ II. Sava'nın ikinci vladikalığı döneminde

⁷⁹ Uzunçarşılı, *a.g.e.*, C. IV, Böl. I, s. 123-124.

⁸⁰ Sedes, *a.g.e.*, s. 234., Dip not: 1.

⁸¹ Darkot, *a.g.md.*, s. 225.

⁸² Karatay, "Osmanlı...", s. 364.

⁸³ Öztuna, *a.g.e.*, s. 60.

⁸⁴ Karatay, "Osmanlı...", s. 365.

⁸⁵ Darkot, *a.g.md.*, s. 225.

⁸⁶ Karatay, "Osmanlı...", s. 365.

⁸⁷ Uzunçarşılı, *a.g.e.*, C. IV, Böl. I, s. 270-277.

⁸⁸ Coquelle, *a.g.e.*, s. 221.

Karadağ'a tekrar anarşi hâkim oldu ve II. Sava, ilginç bir olay ile tahtını kaybetti. Karadağ'da ortaya çıkan bir Rus, kendisinin 4 yıl önce öldürüldüğü sanılan Çar III. Petro olduğunu iddia etti ve kısa sürede büyük bir taraftar topladı. Halk, yalancı Çar'ı Küçük Stefan (Sépan Mali) adı ile vladika yaptı. II. Sava, bu durumu kabul etmek zorunda kaldı. Stefan, II. Sava'yı hapsedirdi. Rusya, yaşanan bu gelişmeler sonunda Stefan'ı tanıdı. Osmanlı Devleti, Stefan'ı ele geçirmek için Karadağ'a harekât düzenlediyse de kötü hava şartları ve Rusya ile savaş ihtimâlinin belirmesi üzerine harekâtı durdurdu.⁸⁹

Karadağ'da Stefan'ın iktidarı ele geçirdiği dönemde dış politikada yaşanan en önemli gelişme, Osmanlı Devleti ile Rusya arasında savaş çıkmasıydı. Osmanlı Devleti'nin 1768 yılında Rusya'ya savaş açmasında etkili olan gelişmeler arasında Rusların, Karadağlıları isyana teşvik etmesi de yer aldı.⁹⁰ Çariçe II. Katerina, 1768-1774 Osmanlı-Rus Savaşı sırasında Karadağlıları isyan ettirip, onlara askerî malzeme ve zabitler gönderdi.⁹¹ Rusya, bu savaş sırasında Karadağlılara bağımsızlık fikirlerini aşıladı ve daha sonra onları barışa dâhil edeceğini vaad etti. Ancak Fransa ve İngiltere Osmanlı Devleti ile müttefik olduğu için Rusya, bu vaadini yerine getiremeyecektir.⁹² İsyân eden Karadağlılar, Müslüman köylerine saldırdılar. İsyân, Bosna Valisi Danacı Mehmed Paşa tarafından bastırıldı.⁹³ Stefan'ın iktidarı da savaşın sonunda 1774 yılında yaşanan bir müsâdemede öldürülmesi ile sona erdi.⁹⁴

Karadağ'da Stefan'ın öldürülmesinden sonra iç karışıklıklar tekrar başladı ve kabileler arasındaki kan davaları canlandı.⁹⁵ Stefan'dan sonra bir süre Karadağ'da kontrolü sağlayacak etkili bir kişi iktidara gelmedi⁹⁶ ve 1774 yılında imzalanan Küçük Kaynarca Antlaşması ile Osmanlı topraklarındaki Ortodoksları himaye etme imtiyazı kazanan Rusya ile Karadağ'ın ilişkileri bozuldu. 1777 yılında Petersburg'a gönderilen Karadağ misyonu, Çariçe Katerina tarafından kabul edilmedi. Venedik ile işbirliği

⁸⁹ Karatay, "Osmanlı...", s. 365-366.

⁹⁰ Uzunçarşılı, *a.g.e.*, C. IV, Böl. I, s. 368.

⁹¹ Aynı yerde, s. 377.

⁹² Ahmed Cevdet Paşa, *Tezâkir 13-20*, (yay.) Cavid Baysun, 2. Baskı, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1986, s. 247.

⁹³ Tophâneli Kâmil Kapudan, *a.g.e.*, s. 30.

⁹⁴ Sedes, *a.g.e.*, s. 234.

⁹⁵ Karatay, "Osmanlı...", s. 365-366.

⁹⁶ Uzunçarşılı, *a.g.e.*, C. IV, Böl. I, s. 617., Dip not: 1.

yapmaya başlayan Rusya, Batı Balkanlar'daki sorunlara karışmak istemiyordu. Karadağlılar, Avusturya ile yakınlaşma çabalarından da bir sonuç alamadılar.⁹⁷

Stefan'dan sonra yaşanan iç karışıklıkların ortaya çıkmasında, iki büyük aile olan Petroviçler ile Radonjiçler arasındaki mücadele rol oynamıştı. Stefan'dan sonra Jovan Radonjiç, Venedik ve Avusturya'nın desteği ile vladikalığını ilan etti. Ancak kabile temsilcileri, Petroviç ailesinden I. Petar'ı vladika olarak seçtiler⁹⁸ ve I. Petar, 1782 yılında Karadağ'ın başına geçti.⁹⁹

Karadağ Vladikalığı, İpek Patrikliği'nin 1766 yılında kapatılmasından sonra dinî yönden İstanbul Rum Patrikhanesi'ne bağlanmış olmasına rağmen I. Petar, 1784 yılında Karlofça'da Metropolit Putnik tarafından takdis edildi.¹⁰⁰ I. Petar, iktidara geldikten sonra sonradan Osmanlı yönetimine de isyan edecek olan İşkodra Sancakbeyi Buşatlı Kara Mahmud Paşa ile uğraşmak zorunda kaldı. Dağılan kabileleri toplayarak Buşatlı Kara Mahmud Paşa ile mücadele etti. Buşatlı Kara Mahmud Paşa'ya karşı yardım istemek için Rusya'ya gitti ancak bir yardım alamadı.¹⁰¹ Buşatlı Kara Mahmud Paşa, I. Petar'ın 1785 yılında Petersburg'da II. Katerina'nın yanında olduğu sırada,¹⁰² Karadağ'ın yıllardır Osmanlı Devleti'ne ödemediği cizye borçlarını tahsil etmek için Çetine'ye girdi.¹⁰³ I. Petar, bu gelişme üzerine ülkesine dönerek Buşatlı Kara Mahmud Paşa'nın kuvvetlerine karşı mücadeleye başlayınca, Buşatlı Kara Mahmud Paşa'nın kuvvetleri çekilmek zorunda kaldı.¹⁰⁴ I. Petar, Karadağ'a döndüğünde ülkesinin harabeye çevrildiğini görmüştü ve Karadağ'da kıtlık ve salgın hastalık ortaya çıkmıştı. Karadağlılar, yaşanan bu gelişmelerden sonra

⁹⁷ Barbara Jelavich, *Balkan Tarihi, 18. ve 19. Yüzyıllar*, (ter.) İhsan Durdu, Haşim Koç-Gülçin Koç, Cilt I, Birinci Baskı, Küre Yayınları, İstanbul 2006, s. 95.

⁹⁸ Karatay, "Osmanlı...", s. 365-366.

⁹⁹ Öztuna, I. Petar'ın II. Sava'nın öldürülmesi üzerine vladika olduğu bilgisini vermektedir. Öztuna, *a.g.e.*, s. 60.

¹⁰⁰ Stevenson, *a.g.e.*, s. 138,162.

¹⁰¹ Karatay, "Osmanlı...", s. 366-367. Buşatlı Kara Mahmud Paşa, Karadağlılar üzerine gereksiz sefer düzenlemekle ve Karadağ'a zarar vermekle suçlanmıştır. Tophâneli Kâmil Kapudan, *a.g.e.*, s. 31.

¹⁰² Âli Fitrî, (91-92) *Hersek Seferi, 92-293 Osmanlı-Karadağ Seferi ve Hâl-i Hâzır Dârü'l-harekâtı*, İkinci Kitâb, Mekteb-i Harbiyye Matbaası, Dersââdet 1327, s. 20.

¹⁰³ Özcan, *a.g.e.*, s. 9.

¹⁰⁴ Âli Fitrî, *a.g.e.*, s. 20.

Rusya ve Avusturya'dan yardım istediler.¹⁰⁵ Avusturya İmparatoru II. Jozef ile Çariçe II. Katerina, 1786 yılında Vladika I. Petar'ı Osmanlıları Avrupa'dan atmak için mücadeleye davet etti. I. Petar, bu çağrıya olumlu yanıt verdi. Bunun üzerine Avusturya, Karadağ'a asker ve mühimmât gönderdi.¹⁰⁶ Karadağlılar, 1787 yılında Osmanlı Devleti ile Avusturya arasında savaş çıkması üzerine Buşatlı Kara Mahmud Paşa'ya karşı direnmeye başladılar.¹⁰⁷ Rusya, Karadağ'ı Avusturya'nın himayesine terk etmişti. Avusturya, Karadağ'ı Osmanlı Devleti'ne karşı bir cephe olarak görüyordu. 1787-1792 Savaşı'nın ilk yılında Karadağlılar ile Avusturyalıların düzenledikleri ortak harekâtlar başarısızlıkla sonuçlandı ve Avusturyalılar, 1788 yılında bölgeyi terk ettiler.¹⁰⁸ Bununla birlikte Karadağlılar, 1791 yılına kadar Osmanlı ordusunun 50.000 kişilik bir kısmını meşgul ettiler¹⁰⁹ ve Osmanlı Devleti ile Avusturya arasında 1791 yılında başlayan barış görüşmelerinde Karadağ sorununun da yer alması için çabaladılar. Böyle bir girişimde bulunmalarında İstanbul'dan af dileme düşüncesi etkili oldu.¹¹⁰ Karadağlılar, Ruslardan söz almış olmalarına rağmen¹¹¹ savaş sonunda 1791 yılında imzalanan Sistova Antlaşması'ndan ve 1792 yılında imzalanan Yaş Antlaşması'ndan bir şey elde edemediler.¹¹² Rusya, barış sürecinde Karadağ'a Avusturya kadar önem vermedi.¹¹³

1787-1792 Osmanlı-Rus ve Avusturya Savaşı'ndan sonra da Karadağ'daki karışıklıklar devam etti. Osmanlı yönetimi ile arası bozuk olan Buşatlı Kara Mahmud Paşa, kendisine itaat etmeyen Brda bölgesindeki Piper ve Bjelopavliç adlı Karadağlı kabileleri cezalandırmaya karar verdi ve bu kabilelere yardım etmemesi konusunda I. Petar'ı uyardı. Bu gelişme üzerine 1796 yılında Çetine'de toplanan Karadağ Meclisi (Zbor), Brdahlılara yardım etme ve Karadağ'ı Buşatlı Kara Mahmud Paşa'ya karşı savunma kararı aldı.¹¹⁴ Buşatlı Kara Mahmud Paşa, Slatina'da Karadağlılara mağlup oldu ve Krusi (Kruse) Muharebesi'nde öldürüldü.¹¹⁵ Karadağlılar, Buşatlı

¹⁰⁵ Karatay, "Osmanlı...", s. 367.

¹⁰⁶ Âli Fitri, *a.g.e.*, s. 20.

¹⁰⁷ Tophâneli Kâmil Kapudan, *a.g.e.*, s. 31.

¹⁰⁸ Karatay, "Osmanlı...", s. 367.

¹⁰⁹ Sedes, *a.g.e.*, s. 6.

¹¹⁰ Karatay, "Osmanlı...", s. 367.

¹¹¹ Sedes, *a.g.e.*, s. 6.

¹¹² Castellan, *a.g.e.*, s. 315.

¹¹³ Karatay, "Osmanlı...", s. 367.

¹¹⁴ Aynı yerde.

¹¹⁵ Darkot, *a.g.md.*, s. 225.; *Karadağ Coğrafyası*, s. 21. Tophâneli Kâmil Kapudan, Buşatlı Kara Mahmud Paşa'nın ölümü ile ilgili olarak 1796 yılındaki Karadağ seferi sırasında

Kara Mahmud Paşa'nın başını keserek kesik başını, kılıcı ve sarığıyla birlikte Çetine Manastırı'na götürdüler ve burada özel bir ceviz sandıkta muhafaza ettiler.¹¹⁶ Karadağlılar, Buşatlı Kara Mahmud Paşa'nın ölümünden sonra birçok yeri ele geçirdiler. Karadağ'ın yüzölçümü iki katına çıktı.¹¹⁷ Brda bölgesindeki Bijelopavliçi ve Piperi kabileleri, Karadağ'a katıldılar.¹¹⁸

Buşatlı Kara Mahmud Paşa'ya karşı elde edilen zafer, 18. yüzyılın sonunda Petroviç ailesinin Karadağ'daki otoritesini daha da güçlendirdi. Petroviç ailesine mensup vladikalar, 19. yüzyılda modern devlet kurumlarının oluşturulmasına yönelik ıslahatlar yaparak ve Avrupa devletleri ile yeni ittifaklar kurarak Karadağ'ı bağımsızlığına kavuşturdular.

Sonuç

Osmanlı Devleti, 1479 yılında hâkimiyeti altına aldığı Karadağ'ı iç işlerinde serbest bırakarak vergi almakla yetindi ve Karadağ üzerindeki otoritesini Bosna valileri ve İşkodra sancakbeyleri vasıtasıyla sürdürmeye çalıştı. Osmanlı Devleti'nin Karadağ'a bu serbestlikleri tanımasında, Karadağ'ın dağlık arazisi ve savaşçı insanları sebebi ile tam hâkimiyet kurmanın zor olduğu bir coğrafyaya sahip olması da etkili oldu. Osmanlı Devleti, Osmanlı millet sistemi içinde Ortodoks milletine mensup olan Karadağlıları, Ortodoks kilisesi vasıtasıyla da kontrol etmeye çalıştı ancak başarılı olamadı. Karadağlılar ile Osmanlı yönetimi arasında ilk zamanlardan itibaren bir aidiyet bağı kurulamadı. Osmanlı Devleti'nin Karadağ üzerindeki otoritesi, diğer Balkan bölgelerinde olduğu gibi devletin gücünü kaybetmeye başlaması ile birlikte 17. yüzyıldan itibaren zayıflamaya başladı. Petroviç ailesinin 1697 yılında iktidarı ele geçirmesinden sonra Karadağ'daki Osmanlı hâkimiyeti, 18. yüzyılda daha da geriledi. 17. yüzyılın ortalarından itibaren Osmanlı Devleti'ne karşı Venedik ile ittifak yapan vladikalar, 18. yüzyıldan itibaren Rusya ve Avusturya ile ittifak yapmaya başladılar. Rusya, Ortodoks kilisesini kullanarak Karadağ üzerindeki nüfuzunu giderek arttırdı. Bu süreçte Karadağ'ın Osmanlı

hanesinin gece vakti Karadağlılar tarafından basıldığı ve idam edildiği bilgisini vermektedir. Tophâneî Kâmil Kapudan, *a.g.e.*, s. 31. Ahmed Cevdet Paşa ise Buşatlı Kara Mahmud Paşa'nın Bijelo Pavloviç tarafından idam edildiğini belirtmektedir. Ahmed Cevdet Paşa, *a.g.e.*, s. 189.

¹¹⁶ Jezernik, *a.g.e.*, s. 146.

¹¹⁷ Ahmed Cevdet Paşa, *a.g.e.*, s. 189.

¹¹⁸ Darkot, *a.g.md.*, s. 225.

VAHİT CEMİL URHAN

hâkimiyetinde kalmasını sağlayan tek güç, İşkodra ve Hersek sancaklarındaki askerî kuvvetleri oldu. Osmanlı Devleti, Avrupa devletlerinin 19. yüzyılın ortalarından itibaren Karadağ'daki Osmanlı hâkimiyetine son vermeye yönelik politikalar izlemeye başlamalarından sonra 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı'nın sonunda Karadağ'ın bağımsızlığını tanımak zorunda kaldı.

KAYNAKÇA

I. ARŞİV BELGELERİ

Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA)
İrâde Hâriciye (İ.HR): 161/8640/2

II. KAYNAK VE TELİF ESERLER

ACAROĞLU, M. Türker, *Balkanlar'da Türkçe Yer Adları Kılavuzu*, 1. Baskı, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul 2006.

AGOVİĆ, Bajro, *Islamska Zajednica u Crnoj Gori, Istorijski razvoj i organizacija*, Mešihat Islamske zajednice u Republici Crnoj Gori, Podgorica 2007.

Ahmed Cevdet Paşa, *Tezâkir 13-20*, (yay.) Cavid Baysun, 2. Baskı, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1986.

Âli Fitrî, (91-92) *Hersek Seferi, 92-293 Osmanlı-Karadağ Seferi ve Hâl-i Hâzır Dârü'l-harekâtı*, İkinci Kitâb, Mekteb-i Harbiyye Matbaası, Dersâdet 1327.

BANCOVİÇ, Safet, "Müslümanlar'ın Karadağ'dan 19. Yüzyıldaki Göçü", *Muhacirlerin İzinde -Boşnaklar'ın Trajik Göç Tarihinden Kesitler-*, (der.) Hayri Kolaşinli, 3. Basım, Lotus Yayınevi, Ankara 2004.

CASTELLAN, Georges, *Balkanların Tarihi, 14.-20. Yüzyıl*, (çev.) Ayşegül Yaraman-Başbuğu, 2. Baskı, Milliyet Yayınları, İstanbul 1995.

KARADAĞ'DA OSMANLI HÂKİMİYETİNİN ZAYIFLAMASI (17. ve 18. YÜZYILLAR)

COQUELLE, P., *Histoire du Monténégro et de la Bosnie depuis les Origines*, Éditeur Ernest Leroux, Paris 1895.

DARKOT, Besim, “Karadağ”, *İslam Ansiklopedisi*, Cilt VI, Millî Eğitim Basımevi, İstanbul 1967.

GÖLEN, Zafer, “1852-53 Karadağ Askerî Harekâtı ve Sonuçları”, *History Studies, International Journal of History*, Volume 1/1 2009, ss. 212-296.

_____, “1862 Karadağ Askerî Harekâtı ve Sonuçları”, *Belleten*, Cilt LXXV, Sayı 273, Ağustos 2011, ss. 503-543.

JELAVICH, Barbara, *Balkan Tarihi, 18. ve 19. Yüzyıllar*, (ter.) İhsan Durdu, Haşim Koç, Gülçin Koç, Cilt I, Birinci Baskı, Küre Yayınları İstanbul, 2006.

JEZERNİK, Božidar, *Vahşi Avrupa, Batı'da Balkan İmajı*, (ter.) Haşim Koç, (red.) N. Bilge Özel, Birinci Baskı, Küre Yayınları, İstanbul 2006.

Karadağ Coğrafyası, (çev.) Ahmed Tevfik, Mahmud Bey Matbaası, Dersâdet 1329.

KARAL, Enver Ziya, *Osmanlı Tarihi*, Cilt VI, 4. Baskı, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1988.

KARATAY, Osman, “Ortaçağ'da Karadağ Tarihi”, *Balkanlar El Kitabı*, Cilt 1, Tarih, KaraM&Vadi Yayınları, Ankara 2006, ss. 140-151.

_____, “Osmanlı Hakimiyetinde Karadağ”, *Balkanlar El Kitabı*, Cilt 1, Tarih, KaraM&Vadi Yayınları, Ankara 2006, ss. 361-370.

KARPAT, Kemal H., *Balkanlar'da Osmanlı Mirası ve Milliyetçilik*, (çev.) Recep Boztemur, 2. Baskı, Timaş Yayınları, İstanbul 2012.

KURAT, Akdes Nimet, *Türkiye ve Rusya*, 1. Baskı, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1990.

Mehmed Subhi, *Karadağ ve Ordusu, Karadağ'ın Ahvâl-i Târihiyye ve Coğrafyeesiyle Kuvve-i Askeriyesinden Bâhisdır*, 1. Baskı, Kitâbhâne-i İslâm ve Askerî, Tüccârzâde İbrâhim Hilmî, Kostantiniyye 1317.

VAHİT CEMİL URHAN

MILICH, Zorka, *A Stranger's Supper: An Oral History of Centenarian Women in Montenegro*, Twayne Publishers, New York 1995.

ORTAYLI, İlber, *İmparatorluğun En Uzun Yüzyılı*, 38. Baskı, Timaş Yayınları, İstanbul 2014.

ÖZCAN, Uğur, *II. Abdülhamid Dönemi Osmanlı-Karadağ Siyasi İlişkileri*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2012.

ÖZDEM, Ali Gökçen, *Karadağ'ın Osmanlı Egemenliğine Karşı Mücadelesi (1830-1878)*, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Danışman: Prof. Dr. İbrahim Yılmazçelik, Elazığ 2012.

ÖZTUNA, Yılmaz, *Devletler ve Hânedanlar, Avrupa Devletleri*, C. IV, Genişletilmiş 2. Baskı, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1996.

PEPİÇ, Adnan, "Podgorica'nın Kısa Bir Tarihçesi", *Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*, Sayı 18, Ekim 2005, ss. 273-284.

PITCHER, Donald Edgar, *Osmanlı İmparatorluğu'nun Tarihsel Coğrafyası*, (çev.) Bahar Tırnakçı, 1. Baskı, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 1999.

POPOVIC, Aleksandre, *Balkanlar'da İslâm*, (çev.) Komisyon, İnsan Yayınları, İstanbul 1995.

ROBERTS, Elizabeth, *Realm of the Black Mountain, A History of Montenegro*, First Edition, Cornell University Press, New York 2007.

SEDES, İ. Halil, *1875-1878 Osmanlı Ordusu Seferleri, 1876-1877 Osmanlı-Karadağ Seferi*, Askerî Matbaa, İstanbul 1936.

STEVENSON, Francis Seymour, *A History of Montenegro*, Jarrold & Sons, Warwick Lane, E.C., London 1912.

Şemseddin Sami, *Kamûs-ül a'lâm*, Cilt V, Mihran Matbaası, İstanbul 1314.

TAŞTAN, Yahya Kemal, "Balkanlar'da Ulusçuluk Hareketleri", *Balkanlar El Kitabı*, Cilt 1, Tarih, KaraM&Vadi Yayınları, Ankara 2006, ss. 413-446.

KARADAĞ'DA OSMANLI HÂKİMİYETİNİN ZAYIFLAMASI (17. ve 18. YÜZYILLAR)

T.C. Podgorica Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği, *Karadağ'ın Genel Ekonomik Durumu ve Türkiye İle Ekonomik-Ticari İlişkileri 2010-2011 Yılı*, Haziran 2011.

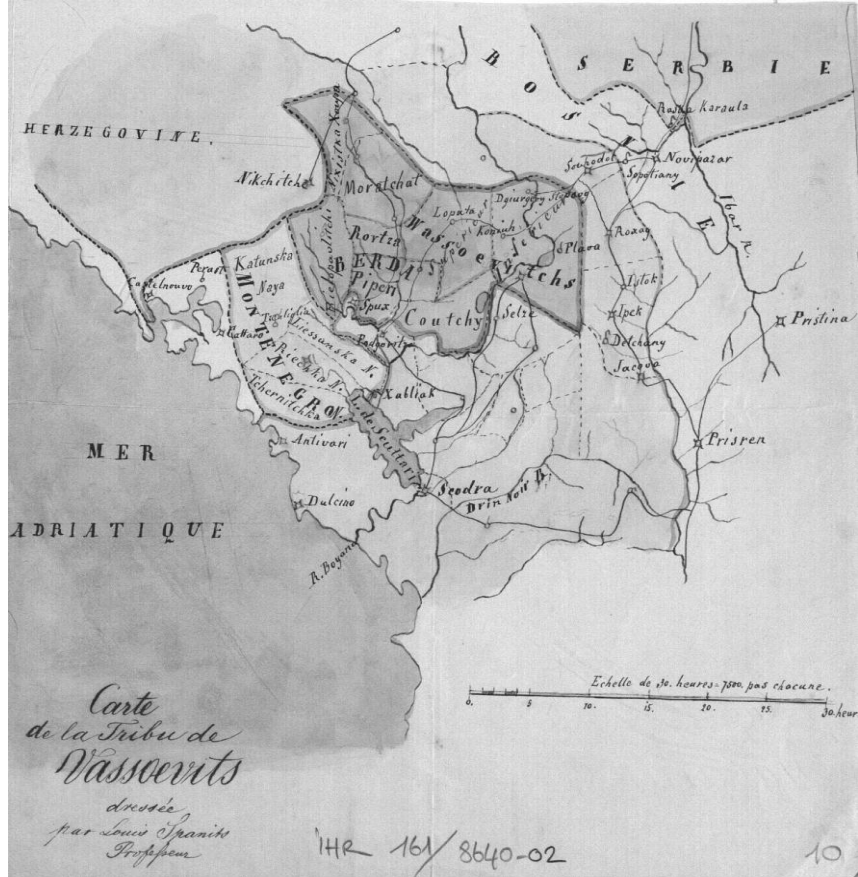
TEMİZER, Abidin, *Karadağ'ın Sosyal ve Ekonomik Yapısı (1853-1913)*, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Danışman: Yrd. Doç. Dr. Mucize Ünlü, Samsun 2013.

Tophâneli Kâmil Kapudan, *Karadağ, Karadağ Hakkında Ba'zı Ma'lûmatı Şâmilidir*, Mihran Matbaası, İstanbul 1294.

UZUNÇARŞILI, İsmail Hakkı, *Osmanlı Tarihi*, Cilt III, Kısım I, 4. Baskı, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1988.

_____, *Osmanlı Tarihi*, Cilt IV, Bölüm I, 4. Baskı, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1988.

EK-1. Karadağ'ın Katunska, Crnica, Lješenska ve Rijecka nahiyelerinin sınırları¹

¹ BOA, *İ.HR.*, 161/8640/2.

EK-2. Vladika I. Petar²

² Elizabeth Roberts, *Realm of the Black Mountain, A History of Montenegro*, First Edition, Cornell University Press, New York 2007, s. 144.